

(Atkelta iš 15 p.)

padavimo, vieną kartą ragana iš mergaitės atėmusi duonos kepalą. Tačiau kaip tik tuo momentu užgiedojo gaidys. Ragana puolusi į uosį kartu su tuo duonos kepalu ir iki šiol ten pasilikusi. Yra išlikęs padavimas ir apie moterį, kuri tris užburtus uosius aprišusi skara. Ant tų medžių iš pradžių net paukščiai nenutūpdavę. Pamažu aprišti uosiai į vieną kamieną suaugę, o skarelės mazgo pėdsakai kamiene išlikę... Senieji plateliškiai tikina, kad šis uosis iki šiol raganų lankomas – būk tai čia jos mėgstančios naktimis susirinkti pasitarti...

PLATELIŲ GRAFAS AUGUSTAS ŠUAZELIS

Augustas Gufjė Šuazel (Maria Gabriel Florjan August de Gouffer Choisseul) prieš prancūzų revoliuciją dirbo karaliaus Liudviko XVI valdžios atstovybėje Turkijoje. Revoliucijos metais buvo aršus rojalistas, todėl revoliucijos metais turėjo bėgti nuo jakobinų giljotinos. Emigravo į Rusiją. Carienė Jekaterina II jį paskyrė Peterburgo Viešosios bibliotekos vedėju. Bibliotekoje dirbo ne per geriausiai.¹ Iš Carienės Jekaterinos II gavo teisę įsigyti nekilnojamo turto Rusijos teritorijoje. Jam buvo palikta Prancūzijos pilietybė ir kartu suteiktos visos Rusijos didikų teisės.

Rusijos caras Povilas I (valdė 1796–1801 m). 1797 m. rugpjūčio 10 d. grafui Augustui Šuazeliui padovanojo Platelių valstybinį dvarą, valsčių su žmonėmis (157 činšininkais ir 958 lažininkais) ir žemesniuojų teismu. 1801 m. birželio 26 d. caras Aleksandras I diplomu patvirtino Augustui Šuazeliui caro Povilo I dovanojimą (Dobra Ploteli jau su 1966 dūšiomis (gyventojais). Grafas plačiai gyveno, praskolino dvarą. Už skolą Masiliauskienei grafas perdavė 17 metų valdyti Platelių dvarą ir valsčių.

Augusto sūnus grafas Oktavijus Šuazelis buvo Prancūzijos peras. Jis vedė Rokiškio dvaro grafitę Sofiją Tyzenhauzaitę, gimusią 1790 metais. Jos tėvas buvo Ignacas Tyzenhauzas, o motina – Pšezdzeckytė. Sofija Tyzenhauzaitė su Oktavijum Šuazeliu susituokė 1818 m. vasario 3 d. Rokiškio bažnyčioje.²

SOFIJA TYZENHAUZAITĖ

Daugiausiai Sofijos Tyzenhauzaitės gyvenimą ir kūrybą Lietuvoje yra tyrinėjusi kultūros istorikė kauniškė dr. Anelė Butkuvienė. 2006 m. žurnale „Žemaičių žemė“ (Nr. 3, p. 66–67) išspausdintoje publikacijoje „Sofija Tyzenhauzaitė ir jos istorinis romanas „Halina Oginskytė arba Švedai Lenkijoje“ rašo, kad Sofija gimė 1790 m. Lydos paviete, Žaludko dvare (dab. Baltarusijoje)

Platelių miestelio vaizdai ir žemaitiškų Užgavėnių kaukių (ličynų) parodos fragmentas atstatytame Platelių dvaro svirne

Ignoto Tyzenhauzo ir Marijos Pšezdzeckytės šeimoje. Tyzenhauzų giminė kilusi iš vokiečių žemių – Holšteino grafystės. XIII a. vienas iš giminės riterių Johanas Tyzenhauzas leno teisėmis gavo žemės valdas Livonijoje. Po 1558–1583 m. karo dalis Livonijos atiteko LDK, o po Liublino unijos (1569) perėjo Abiejų Tautų Respublikos (ATR) priklausomybėn. Tyzenhauzai tapo LDK valdiniais.

Sofijos motinos giminė – Pšezdzeckiai – buvo kilusi iš Mozūrijos. XVII a. I p. Petras Povilas Pšezdzeckis vedė ir persikėlė gyventi į LDK. Ir tarp Tyzenhauzų, ir tarp Pšezdzeckių giminių buvo ne vienas aukštas LDK dignitorius.

Sofijos tėvai negyveno kartu. Mergaitė augo generolo Juozapo Morikonio ir jo žmonos Konstancijos Šadurskytės šeimoje – Kairėnų dvare, netoli Vilniaus. Ji, kaip ir kitos ano meto aristokratų šeimų dukros, gavo deramą išsilavinimą. Namų mokytojai ją mokė bendrojo lavinimo dalykų, muzikos. Panaitės piešimo mokytoju buvo būsimasis Vilniaus universiteto profesorius Jonas Rustemas. Namuose buvo kalbama prancūziškai, jai ši kalba buvo gimtoji.

Sofijos biografija labai spalvinga. Jai teko susipažinti su daugeliu Europos valstybių valdovų. 1812 m. pavasarį mergina viešėjo Taujėnuose, savo globėjo brolio Benedikto Morikonio dvare. Inspektuodamas savo kariuomenės dalinius, Taujėnuose apsilankė Rusijos imperatorius Aleksandras I. Sofija Tyzenhauzaitė su juo susipažino, o vėliau artimai susibičiuliavo. Valdovas jai suteikė freilinos titulą. Ši bičiulystė truko iki Aleksandro I mirties – 1825 m.

1812 m. prancūzų kariuomenei užėmus Vilnių, Napoleonas surengė audienciją ir pareikalavo, kad į ją atvyktų visa Vilniaus diduomenė. Audiencijos metu Sofija buvo pristatyta Europos užkariautojui. Ji savo grožiu, elegancija ir drąsa (į puotą atvyko prisisegusi freilinos ženklą) Napoleonui padarė didelį įspūdį.

1818 m. Sofija ištekėjo už Platelių dvaro savininko grafo Oktavijaus de Šuazel-Gufjė, kurio tėvas revoliucijos metais buvo aršus rojalistas, bėgdamas nuo jakobinų giljotinos, emigravo į Rusiją. Pavelas I jį apdovanojo didelėmis valdomis, tarp jų ir Plateliais. Sofija ir Oktavijus susilaukė sūnaus Aleksandro. Oktavijus de Šuazel-Gufjė mirė 1842 m.

Ištekėjusi grafiene Sofija gyveno aristokratės kosmopolitės gyvenimą, daug laiko praleisdama Italijoje, Prancūzijoje, nes jos vyras, 1815 m. restauravus Burbonų monarchiją, atgavo tėvoninius dvarus. Tai netrukė jai atsidedi literatūrinei kūrybai. 1818–1831 m. Sofija prancūzų kalba parašė ir išleido penkis istorinius romanus iš Lenkijos ir Lietuvos istorijos: „Lenkai San Domingo saloje, arba jaunoji kreolė“ (1818), „Barbora Rad-

Žemaitiškų Užgavėnių kaukių (liūdyų), žemaičių liaudies meistrų išdrožtų šventųjų skulptūrų ir archeologinių radinių parodų, vykusių atstatytame Platelių dvaro svirne, fragmentai

vilaitė“ (1820), „Vladislovas Jogaila ir Jadvyga, arba Lietuvos prijungimas prie Lenkijos“ (1824), „Politikos nykštukas“ (1827), „Halina Oginskytė arba Švedai Lenkijoje“ (1839). Rašytoją labiausiai išgarsino jos „Atsiminimai apie Aleksandrą, Rusijos carą“, išleisti Paryžiuje 1829 m. (papildytas leidimas pasirodė 1862 m.).

(Nukelta į 6 p.)